

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра англійської мови

Дипломна робота
магістра
з теми «**ЕВОЛЮЦІЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНОГО ТИПУ ХУДОЖНЬОЇ
СВІДОМОСТІ У ТВОРЧОСТІ А. КАМЮ 1930-1940-х РОКІВ**»

Виконала: магістрантка 2 курсу,
групи Ang1-M20
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська) за
освітньо-професійною програмою
Середня освіта (Англійська мова і
зарубіжна література)

Гораш Анастасія Русланівна

Керівник: Кеба О.В.,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри германських мов і
зарубіжної літератури

Рецензент: Джурбій Т.О.,
кандидат філологічних наук, старший
викладач кафедри історії української
літератури та компаративістики

Зміст

Вступ.....	3
Розділ 1. Екзистенціалізм як явище світової культури ХХ ст.....	8
1.1. Витоки екзистенціалізму як художньої філософії.....	8
1.2. Альбер Камю – видатний мораліст ХХ ст.....	10
1.3. Ідеї абсурдності у творчості раннього Камю.....	15
Висновки до розділу 1.....	17
Розділ 2. Концепція відчуження особистості і суспільства в романі «Сторонній».....	19
2.1. Характер Мерсо у художній концепції роману.....	19
2.2. Сильові особливості роману.....	23
2.3. «Сторонній» у світлі сучасної йому критики і реакція на неї	
А. Камю.....	31
Висновки до розділу 2.....	51
Розділ 3. Образно-сильова система роману «Чума».....	52
3.1. Образ-символ чуми.....	52
3.2. Сутність характеру Рамбера.....	56
3.3. Образи Панлю і доктора Ріє як головні ідеологи роману.....	60
Висновки до розділу 3.....	66
Розділ 4. Проблеми вивчення роману А. Камю «Чума» в школі.....	67
Висновки до розділу 4.....	83
Висновки.....	84
Список використаних джерел.....	87

ВСТУП

Творча спадщина Альбера Камю створювалася в основному під час другої світової війни та повоєнних років. Це наклало свій відбиток і на порушувани письменником теми, і на спосіб їх висвітлення. Камю продовжував у своїх творах традиції Монтеня і Паскаля, Лабрюєра і Ларошфуко, Монтеск'є і Вольтера, Дідро і Руссо, Шатобріана й Анатолія Франса. Ця традиція полягала в органічному поєднанні власне белетристики з філософською постановкою соціально-історичних та морально-етичних проблем.

Камю був філософом і письменником, і розмежувати ці дві сторони його обдаровання неможливо. В обох своїх виявах він справив великий вплив на розвиток європейської та світової культури. Відомий дослідник сучасної філософії і психології А. Руткевич наголошує, що про творчість А. Камю на Заході написана сила-силенна наукових досліджень, і більшість з них не є власне літературознавчими працями, а подібно до того, як творчість Камю перебуває на межі двох сфер духовного пошуку людства, вони поєднують філософську і літературознавчу проблематику [53, с. 6]. Це переважно есеїстичні за своїм стилем і характером висловлювання думки роботи. В них практично відсутній аналіз літературного тексту як такого, натомість домінують розмірковування з приводу тих чи інших ідей, висловлених автором. Це й на сьогодні спричиняє певний дефіцит досліджень, у яких послідовно розглядалася б власне художня специфіка концепції буття за Камю.

В українському літературознавстві про Камю написано взагалі надзвичайно мало. Досить сказати, що в Українській літературній енциклопедії стаття про Камю, написана 1990 року [72], супроводжується списком літератури, в якому названо лише три вітчизняних дослідники, що приділили увагу авторові "Чуми". Це – Д. Затонський, Н. Білоцерківець і К. Райда. Дві з них враховані під час написання дипломної роботи [22; 5], а

третя в силу виняткової заідеологізованості не представляє значного інтересу. З останніх робіт вітчизняних учених-літературознавців особливе значення має розгорнута і глибока стаття Д.С. Наливайка, опублікована в українському виданні творів Альбера Камю [48]. Однак через те, що вона носить оглядовий і узагальнюючий характер, автор не міг детально зупинитися на текстовому аналізі художніх творів французького письменника. Багато уваги художньо-філософській спадщині Камю приділяють російські літературознавці. Ними написані як есе [18; 23], так і аналітичні статті [6; 12; 30], проблемні огляди [9; 46; 53], монографії [8; 16; 66]. Однак і тут має місце, як стверджує той таки А. Руткевич, брак ґрунтовних і адекватних щодо ідейно-художньої специфіки творів самого Камю досліджень [53, с. 6]. Відтак можемо говорити, що тема "Еволюція художнього відображення екзистенціального світосприйняття у творчості А. Камю 1940-х років" є актуальною і перспективною. Підтверджує цей факт і те, що останнім часом в теорії літератури ведуться серйозні дискусії щодо статусу екзистенційного типу художньої свідомості [21], а саме поняття екзистенційності поширюється на значне коло авторів новітньої літератури (з числа українських слід назвати М. Хвильового [72], В. Підмогильного [34], Вал. Шевчука [13] та ін.).

Таким чином, **актуальність роботи** зумовлюється недостатністю дослідження в сучасному літературознавстві власне художнього вираження екзистенціального світогляду в романістиці Альбера Камю.

Мета роботи – встановити закономірності художньої еволюції Альбера Камю в плані віддзеркалення екзистенціального світосприйняття від роману „Сторонній” до роману „Чума”.

Мета роботи визначила необхідність вирішення таких **завдань**:

– охарактеризувати сутність і значення екзистенціалізму як закономірного явища літератури ХХ ст. та місця в ньому художньої філософії Камю;

- простежити закономірності виникнення та розвитку екзистенціального світобачення А. Камю;
- виявити своєрідність художнього втілення ідей абсурдизму в романі „Сторонній”;
- дослідити особливості образно-стильової системи в романі „Чума”
- зіставити специфіку художнього екзистенціалізму в двох найвизначніших романах А. Камю.

Методи дослідження. Специфіка об'єкта і предмета дослідження і постановка конкретних дослідницьких завдань спричиняють необхідність використання різних літературознавчих методів аналізу тексту: історико-літературного, порівняльно-типологічного, системно-аналітичного, біографічного, структурно-функціонального, інтертекстуального і герменевтично-інтерпретаційного.

Досягнення поставленої мети і виконання дослідницьких завдань зумовило структуру роботи. Вона складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел (77 позицій). Об'єм роботи – 93 сторінки комп'ютерного набору.

У першому розділі дається характеристика і короткий огляд історії екзистенціалізму як одного з найбільш помітних і значущих явищ світової літератури ХХ ст. Обґрунтовується закономірність виникнення екзистенціалізму, зумовленого загальнолюдськими трагедіями і потрясіннями доби, зрушеннями у свідомості людини ХХ ст., які полягали у формуванні відчуття розколотості світу, феномену відчуження, втрати гармонії існування людини і буття. Пояснюється особлива роль французької гілки художнього екзистенціалізму, в якій знайшла продовження національна традиція морального філософування, що яскраво виявилася ще у ХVІІІ ст.

У другому розділі досліджуються витоки екзистенціалізму Камю та особливості його художнього втілення в романі „Сторонній”. Доводиться, що на цьому етапі екзистенціалізм Камю набув рис абсурдизму. Його

характерними ознаками було визнання „штучності” й алогізму людського існування, його відірваності від природного буття, констатація відчуження як фатального наслідку так званих цивілізаційних форм людських взаємостосунків. Центром екзистенціальної поетики в цьому творі стає сюжет і конфлікт, коли герой поставлений в типово екзистенціальну „рубіжну” ситуацію, перед лицем смерті. Внутрішній світ головного героя розкривається через ставлення до суспільства, до самого себе і до природи, які різко розводяться, поглиблюючи трагедійність його існування.

Третій розділ присвячено аналізу роману „Чума”. Розглянуто символічність образу чуми як фатальної трагедійності людського існування, яка, тим не менше, може бути подолана стоїчним протистоянням людей, у чому й полягає сенс їхнього існування за будь-яких умов. Охарактеризовано систему персонажів роману, де кожен пропонує свій варіант відповіді на питання про сенс і шляхи існування в позбавленому сенсу й сповненому жорстокості світі. Це, перш за все, образи вченого єзуїта Панлю і доктора Ріє. Саме дискусія між ними є структуроутворюючим елементом твору. Вона визначає важливу жанрову ознаку роману – його ідеологічність, тобто таку особливість, коли характер і життєва позиція кожного героя зумовлюється не тільки його індивідуально-особистісними рисами, а й тією ідеєю, яку він сповідує. Акцентується увага на тому, що Камю продовжує тут традицію ідеологічного роману Достоєвського. Його жанрову специфіку, як відомо, дослідив М.М. Бахтін. Якщо раніше зв'язок Достоєвський – Камю розглядався переважно на рівні проблематики їх творчості, то в сучасних дослідженнях акцент переноситься в площину поетики, зокрема у специфіку сюжету, конфлікту, часово-просторової організації роману, його системи персонажів. До цього певною мірою долучається й наше дослідження.

У висновках підсумовуються результати дослідження. Вказується, що ідейно-художня еволюція Камю у 1940-ві роки не була позначена чітким і однозначним спрямуванням. У повісті „Сторонній” Камю втілює ідеї

абсурдизму в стилі, який характеризується „нульовим градусом письма”, за визначенням Ролана Барта, тобто максимально лаконічним, позбавленим ускладнених метафор, натяків, культурних ремінісценцій, але разом з тим насиченим ліризмом і психологізмом (зокрема, через пейзаж). У „Чумі” оповідна манера стає ще більш документалізованою, протокольно сухою і точною, що посилює притчовість твору. Психологізм зводиться нанівець, окремі особистості не виявляють глибинної сутності своїх характерів. Конфлікт набуває метафізичного значення, коли стикаються не індивідуальні волі, а символізується зустріч усього людства з безособовим абсолютним злом. Але й у цьому творі Камю залишається екзистенціальним моралістом, чітко проводячи ідею про необхідність для людини зберігати гідність і відповідальність перед самою собою в ситуації, позначеній “межовістю” особистісного існування, необхідністю вирішувати кардинальні проблеми, що стосуються сенсу індивідуального і всезагального буття.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в тому, що в ній здійснюється спроба прочитати екзистенціалізм Камю не так на рівні проблематики, як на рівні поетики його творів, аналізуючи особливості сюжету, конфлікту, хронотопу, системи персонажів і принципів образотворення.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання її матеріалу під час вивчення зарубіжної літератури у школі й у закладах вищої освіти.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел, що нараховує 77 позицій. Загальний обсяг роботи становить 94 сторінки, з яких 87 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

Проведений аналіз еволюції художнього відображення екзистенціального світосприйняття у творчості А. Камю 1930-1940-х років, зокрема, на прикладі романів “Сторонній” і “Чума”, дає можливість зробити такі висновки.

Літературний екзистенціалізм став помітним явищем художньої культури ХХ століття. Закономірність його виникнення визначалася загальнолюдськими трагедіями і потрясіннями доби, зрушеннями у свідомості людини ХХ ст., які полягали у формуванні відчуття розколотості світу, феномену відчуження, втрати гармонії існування людини і буття. Значне місце в контексті світового художнього екзистенціалізму зайняла французька література ХХ ст., в якій знайшла продовження національна традиція морального філософування.

Для творчості Камю особливе значення мали форми і засоби художнього вираження світоглядних проблем, засвідчені в творах Монтеня і Паскаля, Лабрюєра і Ларошфуко, Монтеск'є і Вольтера, Дідро і Руссо, Шатобріана й Анатолія Франса.

У роботі простежено витоки екзистенціалізму Камю, чинники, що зумовили його потяг до постановки проблем буття у їх особистісному екзистенціальному вимірі. Це, зокрема, специфічні умови формування його творчої особистості в середньоземноморському Алжирі, добра обізнаність в античній філософії. На першому етапі творчої еволюції Камю екзистенціалізм набув рис абсурдизму, що засвідчують проблемно-тематичні та художні особливості роману “Сторонній”. Характерними ознаками абсурдизму у варіанті Камю є визнання визнання „штучності” й алогізму людського існування, його відірваності від природного буття, констатація відчуження як фатального наслідку так званих цивілізаційних форм людських взаєностосунків. Центром екзистенціальної поетики в цьому творі

стає сюжет і конфлікт, коли герой поставлений в типово екзистенціальну „рубіжну” ситуацію, перед лицем смерті. Внутрішній світ головного героя розкривається через ставлення до суспільства, до самого себе і до природи, які різко розводяться, поглиблюючи трагедійність його існування.

Між першим романом Камю і наступним його твором, романом “Чума”, пройшов незначний час – лише п’ять років, однак саме у цей період відбувалися соціально-історичні події і культурні надзвичайного значення (завершення другої світової війни, перемога над фашизмом, звільнення Франції від окупації, поширення новітнього американського роману та його вплив на французьку літературу). Вони певним чином вплинули на світоглядні й художньо-естетичні погляди Камю. У романі “Чума” втілено систему символічних образів, центральне місце серед яких займає образ чуми як фатальної трагедійності людського існування. Вихід з цієї вічної, непозбутньої, а відтак саме екзистенційної ситуації Камю вбачає у стоїчному протистоянні безособовим стихійним силам, ворожим для людини. Систему персонажів роману організовано таким чином, кожен герой пропонує свій варіант відповіді на питання про сенс і шляхи існування в позбавленому здорового глузду й сповненому жорстокості світі. Це, перш за все, образи вченого езуїта Панлю і доктора Ріє. Саме дискусія між ними є структуроутворюючим елементом твору. Вона визначає важливу жанрову ознаку роману – його ідеологічність, тобто таку рису, коли характер і життєва позиція кожного героя зумовлюється не тільки його індивідуально-особистісними рисами, а й тією ідеєю, яку він сповідує. Камю продовжує тут традицію ідеологічного роману Достоевського. Його жанрову специфіку, як відомо, дослідив М.М. Бахтін. Якщо раніше зв’язок Достоевський – Камю розглядався переважно на рівні проблематики їх творчості, то в сучасних дослідженнях акцент переноситься в площину поетики, зокрема у специфіку сюжету, конфлікту, часово-просторової організації роману, його системи персонажів. До цього певною мірою долучається й наша дипломна робота.

Таким чином, ідейно-художня еволюція Камю у 1940-ві роки не була позначена чітким і однозначним спрямуванням. У повісті „Сторонній” втілюються ідеї абсурдизму в стилі, який характеризується „нульовим градусом письма”, за визначенням Ролана Барта, тобто максимально лаконічним, позбавленим ускладнених метафор, натяків, культурних ремінісценцій, але разом з тим насиченим ліризмом і психологізмом (зокрема, через пейзаж). У „Чумі” оповідна манера стає ще більш документалізованою, протокольно сухою і точною, що посилює притчовість твору. Психологізм зводиться нанівець, окремі особистості не виявляють глибинної сутності своїх характерів. Конфлікт набуває метафізичного значення, коли стикаються не індивідуальні волі, а символізується зустріч усього людства з безособовим абсолютним злом. Але й у цьому творі Камю залишається моралістом, чітко проводячи свою ідею про необхідність для людини зберігати гідність і відповідальність перед самою собою в ситуації, позначеній “межовістю” особистісного існування, необхідністю вирішувати кардинальні проблеми, що стосуються сенсу індивідуального і всезагального буття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аббаньяно Николо. Структура экзистенции. Введение в экзистенциализм. Позитивный экзистенциализм / Перевод с итальянского, комментарии и именной указатель А.Л. Зорина. С-Пб.: Издательство «Алетейя», 1998. 507 с.
2. Ауэрбах Эрих. Мимесис. Изображение действительности в западноевропейской литературе: Пер. с нем. М.: ПЕР СЭ; СПб.: Университетская книга, 2000. 511 с.
3. Батай Жак. Счастье, несчастье и мораль Альбера Камю // Звезда. – СПб., 1997. № 9. С. 145–148.
4. Білоцерківець Н. Сартр і наша сучасність // Всесвіт. 1994. №1. С. 98-100.
5. Білоцерківець Н. Воскресіння Калігули // Всесвіт. 1988. №7. С.89-91.
6. Богданов А.В. Идея вседозволенности: от Достоевского к Андрееву и Камю // Классика и современность. М.: Политиздат, 1991. С. 217–227.
7. Борев Ю.Б. Экзистенциализм и его «философия человека» // Современные проблемы реализма и модернизм. М.: Наука, 1965. С. 458-468.
8. Великовский С. Грани "несчастливого сознания". М.: Художественная литература, 1973. 320 с.
9. Великовский С. "Проклятые вопросы" Камю // Камю А. Чума: Роман. СПб., 2000. С. 7–36.
10. Владыкина Е.Ф. Экзистенциальные мотивы философии Розанова // Сознание, мировоззрение, мышление. Киров, 1999. Вып. 4. С. 32–37.
11. Гинзбург Ю. [Вступ., перевод и коммент.] / Камю А. Бунт и рабство // Вопр. лит. М., 1992. №1. С. 206–225.
12. Гогоберидзе И.К. Эстетическая модель театра Альбера Камю // Эстетические идеи в истории зарубежного театра. Л.: Искусство, 1991. С. 128–141.

- 13.Даниленко Володимир. Туга за втраченим смислом (Проблема екзистенційного вакууму в сучасній українській малій прозі) // Слово і час. 2000. №3. С.41–45.
- 14.Денисова Т.Н. Экзистенциализм и современный американский роман. К.: Наук. думка, 1985. 246 с.
- 15.Долгов К.М. Красота и свобода в творчестве Альбера Камю // Камю А. Творчество и свобода. Сборник. М.: Радуга, 1990. С. 5-27.
- 16.Долгов К.М. От Киркегора до Камю. Философия. Эстетика. Культура. М.: Искусство, 1990. 399 с.
- 17.Дробницкий О.Г. Понятие морали. М.: Наука, 1974. 207 с.
- 18.Ерофеев В.В. В лабиринте проклятых вопросов: Эссе. М.: Союз фотохудожников России, 1996. 214 с.
- 19.Есипов В. "Он тверже своего камня...": (В. Шаламов и А. Камю: Опыт параллельного чтения) // Шаламовский сборник. Вологда, 1997. Вып. 1. С. 172–180.
- 20.Жолковский А. К. Блуждающие сны и другие работы. М.: Наука. Издательская фирма «Восточная литература», 1994. 428 с.
- 21.Заманская В. В. Экзистенциальная традиция в русской литературе XX века. Диалоги на границах столетий: Учебное пособие. М.: Флинта: Наука, 2002. 304 с.
- 22.Затонський Д.В. Альбер Камю, або Перевернута трагедія // Затонський Д.В. Про модернізм і модерністів. К.: Дніпро, 1972. С.172-186.
- 23.Захаров В. Герой абсурда и его бунт: (Альбер Камю: трагедия счастья) // Московский эзотерический сборник. М., 1997. С. 106–206.
- 24.Звягина Е.Е. Альбер Камю, Жорж Батай: тема бунта в художественной литературе // Проблема интеграции философских культур в свете компаративистского подхода: Материалы межвуз. науч. конф. СПб. 1996. С. 102–104.

- 25.Зубович О.Г. "Трагедия абсурда" Альбера Камю "Калигула" // Филологические этюды. Саратов, 1998. Вып. 1. С. 117–123.
- 26.Камю А. Бунтующий человек: Философия. Политика. Искусство: Сборник: Пер. с фр. М. : Политиздат, 1990. 414 с.
- 27.Камю А. Вибрані твори. К.: Дніпро, 1991. 655 с.
- 28.Камю А. Вибрані твори в 3-х томах. Том 3. Есе. Харків : Фоліо, 1997. 624 с.
- 29.Камю А. Избранное: Сборник. Пер. с франц. М. : Правда, 1989. 464 с.
- 30.Камю А. Міф про Сізіфа. [пер. з фр. О. Жупанський]. Київ : Портфель, 2015. 105 с.
- 31.Камю А. Творчество и свобода. Сборник. Пер. с франц. М.: Радуга, 1990. 608 с.
- 32.Кацура А.В. Проблема личности и новый экзистенциализм // Вестн. Рос. филос. о-ва. М., 2001. № 1. С. 78–80.
- 33.Квятковский А.П. Поэтический словарь. М.: Советская Энциклопедия, 1966. 555 с.
- 34.Колп В. Мала проза Валер'яна Підмогильного (риси екзистенціалізму) // Слово і час. 1999. №2. С.47-51.
- 35.Колпакова А.В. Человек – всемогущее ничто: "разжеванный" мир Жан-Поля Сартра // Социокультурные исследования. 1997. Новосибирск, 1997. С. 214–218.
- 36.Косиков Г.К. Жан-Поль Сартр: искусство как способ экзистенциальной коммуникации // Вестн. Моск. ун-та. Сер. 9, Филология. М., 1995. N 3. С. 163–168.
- 37.Краснова Л. Над усім – екзистанс // Слово і час. 1997. № 9. С. 86–88.
- 38.Кутасова И.М. Альбер Камю: нигилист против нигилизма // Вопросы философии. 1975. №7. С. 96-108.
- 39.Кьеркегор С. Наслаждение и долг / Пер. с дат. Ростов н/Д: Изд-во "Феникс", 1998. 416 с.

40. Кьеркегор С. Страх и трепет / Пер. с дат. М.: ТЕРРА-Книжный клуб; Республика, 1998. 384 с.
41. Левчук Л.Т. Західноєвропейська естетика ХХ століття: Навч. посібник. К.: Либідь, 1997. 224 с.
42. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.
43. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. К.: ВЦ "Академія", 1997. 52 с.
44. Лукичева И.И. Иррационализм и формирование поэтики художественного экзистенциализма // Рациональное и иррациональное в современной философии. Иваново, 1999. Ч. 1. С. 184-188.
45. Лях В. Экзистенциальная свобода: выбор и ответственность: (Философская концепция Ж.-П. Сартра) // Филос. и социол. мысль. Киев, 1995. № 5-6. С. 110–116.
46. Мальков Р.А. Бунтующий человек. Альбер Камю. Опыт критического анализа проблемы: кто есть человек? // Философская культура личности. Бийск, 1996. Ч.1. С. 75–84.
47. Мунье Э. Надежда отчаявшихся / Пер. с фр. и примеч. Вдовина И.С. М.: Искусство, 1995. 238 с.
48. Наливайко Д. Трагічний гуманізм Альбера Камю // Камю А. Вибрані твори. К.: Дніпро, 1991. С. 5-28.
49. Николаевская Т.В. Экзистенциализм в России: Достоевский и Шестов. // Философский альманах. Иваново, 1998. №1–2. С. 230–231.
50. Попов Д.А. Экзистенциализм и постмодернизм: преемственность наследия и культурных традиций // Философия, культура и современность. Саратов, 2000. С. 101–106.
51. Попович М. Альбер Камю – художник і мислитель // Вікно в Світ. 2000. № 1. С. 130–137.

52. Ранчин А. "Человек есть испытатель боли...": Религиозно-философские мотивы поэзии Бродского и экзистенциализм // Октябрь. М., 1997. №1. С. 154-168.
53. Руткевич А.М. Философия А. Камю // Камю А. Бунтующий человек. М.: Политиздат, 1990. С. 3-22.
54. Семенова С. Два полюса русского экзистенциального сознания : Проза Георгия Иванова и Владимира Набокова-Сирина // Новый мир. 1999. № 9. С. 183–205.
55. Семенова С. Преодоление трагедии: «Вечные вопросы» в литературе. М.: Советский писатель, 1989. 440 с.
56. Сент-Экзюпери А. де. Военный летчик. Сочинения. М., 1964. 214 с.
57. Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. Марії Зубрицької. Львів: Літопис, 1996. 634 с.
58. Сучасна зарубіжна філософія. Течії і напрями. Хрестоматія. Навч. посібник / Упорядники В. В. Лях, В. С. Пазенок. Київ: Ваклер, 1996. 428 с.
59. Теоретико-литературные итоги XX века. Т. 1. Литературное произведение и художественный процесс. М. : Наука, 2003. 373 с.
60. Теоретико-литературные итоги XX века. Т. 2. Художественный текст и контекст культуры. М. : Наука, 2003. 447 с.
61. Теория литературы. Том III. Роды и жанры (основные проблемы в историческом освещении). М.: ИМЛИ РАН, 2003. 592 с.
62. Теория литературы. Том IV. Литературный процесс. М.: ИМЛИ РАН, "Наследие", 2001. 624 с.
63. Трыков В.П. Альбер Камю // Зарубежные писатели. Библиографический словарь в 2-х частях. – М.: Просвещение: Учебная литература, 1997. С.343-346.

64. Федосеенков А.В. Социальная маргинальность: экзистенциальный аспект: Автореф. дис. ... кандидата наук; Философские науки: Рост. гос. ун-т. Ростов н/Д, 1998. 24 с.
65. Филоненко А.С. Метафизическая траектория судьбы Альбера Камю: Между философией и литературой // Камю А. Изнанка и лицо. Харьков, 1998. С. 5-24.
66. Фокин С. Альбер Камю. Роман. Философия. Жизнь. С-Пб.: Алетейя, 1999. 369 с.
67. Фокин С.Л. Камю и Сартр: начало трудного диалога // Вестн. Ленингр. ун-та. Сер. 2, История, языкознание, литературоведение. Л., 1991. Вып. 4. С. 72-77.
68. Фомина В.А. Достоевский и экзистенциализм: "Пограничная ситуация" смерти в романе "Братья Карамазовы" // Литература и философия. СПб., 2000. С. 77-82.
69. Франк И. Введение в экзистенциализм. М.: Агентство "ТехноТрон", 1995. 47 с.
70. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге. М.: Высш. школа, 1991. 192 с.
71. Хамітов Н. В., Гармаш Л. Н., Крилова С. А. Історія філософії. Проблема людини та її меж. К.: Наукова думка, 2000. 272 с.
72. Цюп'як І. Екзистенціал смерті як вимір буття в прозі Миколи Хвильового // Слово і час. 2001. № 5. С.72-75.
73. Шервашидзе В.В. От романтизма к экзистенциализму: (Творчество А.Камю). Автореф.дис. ... доктора филол. наук / МГУ им. М.В.Ломоносова. Филол. фак. М., 1989. 36 с.
74. Якуб'як М.В. Альбер Камю // Українська літературна енциклопедія. Том 2. К.: вид-тво "Українська літературна енциклопедія", 1990. С.391-392.

75. Keefe T. French existentialist fiction: Changing moral perspectives. L.; Sydney: Croom Helm, 1986. [6], 250 p.
76. Philosophy in body, culture, and time : Selected studies in phenomenology and existential philosophy. Vol. 26 / Ed. by Brogan W.A. et al. // Philosophy today. Chicago, 2000. Vol. 44, SPEP suppl. P. 1-186.
77. Sprintzen D. Camus: A crit. examination. Philadelphia: Temple univ. press, 1988. XX, 310 p.